

Свештени сабор старца Свете српске царске лавре Хиландара у својој 7. редовној седници одржаној дана 22. маја/4. јуна 2005. у складу са чл. 9 и 111 Статута Свете Горе Атонске и чл. 28 Унутрашњег правилника Светог манастира Хиландара, а имајући у виду одредбе чл. 37 Законодавног указа бр. 10/1691926. (Сл. лист Владе Јелинске Републике А 309 19260916), доноси следећу одлуку:

1. Утврђује се Програм обнове Свете српске царске лавре Хиландара после пожара од 20. фебруара/4. марта 2004. (у даљем тексту: Програм).
2. Програм је одштампан уз ову одлуку и чини њен саставни део.
3. За спровођење Програма у име Свештеног сабора, у својству Руководиоца Обнове, задужен је јеромонах Методије Хиландарац.
4. Ова одлука ступа на снагу даном усвајања.

ПРОГРАМ ОБНОВЕ СВЕТЕ СРПСКЕ ЦАРСКЕ ЛАВРЕ ХИЛАНДАРА

ПОСЛЕ ПОЖАРА ОД 20. ФЕБРУАРА / 4. МАРТА 2004.

1. УВОД

- 1.1. Програм обнове је документ који утврђује циљеве и смернице на основу којих се организује, остварује и управља обновом Светог манастира Хиландара после пожара од 20. фебруара/4. марта 2004.¹ године и темељи његова ревитализација од последица свих видова штете коју је манастир од разарања истрпео.
- 1.2. Програм констатује стање након пожара и активности предузете до тренутка његовог усвајања, предвиђа даље активности које воде ка успешној обнови, путеве којима се може до ње доћи, описује услове под којима ће се обнова изводити и начин на који ће се изводити, дефинише носиоце обнове и шта се све сматра обновом, разматра могућности обезбеђења средстава равномерно кроз читав период трајања обнове, дефинише праксу, принципе употребе средстава, извештавања приложника и јавности о току и трошковима обнове.

2. ПОСЛЕДИЦЕ ПОЖАРА

- 2.1. Пожар, који је у Хиландару избио око поноћи 3. марта а највећим делом престао у току 4. марта 2004. године, тешко је оштетио више од половине манастирских здања и уништио многа покретна добра. Пожар је избио у објекту који се назива Игуменарија, на његовом јужном крају уз трпезарију краља Милутина. Једна изнад друге, у три етажe, овде су постојале три монашке келије. У најнижој келији је, као и увек, у ноћи 3. на 4. мартложена пећ. То је била ватра која је изазвала пожар. Кроз напукле димњаке у келијама горњих етажа, у којима тих

¹ Даље у Програму датуми су дати према Новом календару.

дана нико није боравио, ватра је измакла контроли. Стручњацима је било познато да се овај део манастира лагано нагиње упоље и претпостављали су да услед тога зидови пуцају. Последњих 10 година, кроз све извештаје о стању објеката у Хиландару, као и кроз све планове за радове, проблем је наглашаван. На жалост до тренутка пожара нису била обезбеђена средства ни за детаљнија истраживања (бушењем тла) ни за израду пројекта. Сада је очигледно да су се пукотине појавиле на местима где су зидови ослабљени димњачким каналима. *У прилогу бр. 1 Програма је документ: "Саопштење са састанка представника Свеишеног сабора манастира и екипе Републичког завода за заштиту споменика културе Србије" од 7. и 9. марта 2004., које говори о пожару (узроку, отклањању последица и неопходним првим корацима ка обнову).*

- 2.2. Поред конака из кога се пожар проширио и који се назива Игуменарија, односно Дохија, изгорели су, конак из 1821. године који се налази на северозападној и северној страни, остатак старог конака који је срушен приликом радова 1816-1821, улазни комплекс, конак из 1814. који се налази на северној страни и такозвани Бели конак који се налази на североисточној страни и који је обновљен 1598. године. У склопу ових конака постојала су и четири параклиса посвећена Светом Сави, Светом Димитрију, Светом Николи и Светих Четрдесет мученика. У параклисима су изгорели иконостаси са једним бројем икона и знатно су оштећене или уништене површине покривене живописом у прва три параклиса. *У прилогу бр. 2 Програма је документ: "Попис икона манастира Хиландара изгорелих у пожару 4. марта 2004." г. Бојана Миљковића из Византолошког института САНУ.*
- 2.3. Највећи степен оштећења претрпео је такозвани Бели конак. Практично је нестало скоро све што је изграђено његовом обновом 1598. године. Делимично је срушен и спољни зид из 14. века уз који је Бели конак призидан. У свим другим конацима изгореле су дрвене међуспратне конструкције, преградни зидови бондручне конструкције, еркери и кровови. Остали су само спољни зидови масивне конструкције највећим делом у својој првобитној висини – до кровних венаца. У улазном делу изгорео је дрвени плафон изнад простора између друге и треће капије и дрвени делови крила друге и треће капије са урезаном 1603. годином на једном од њих. Сви дрвени делови четири поменута параклиса су изгорели. Изгорела је читава северна половина Манастира. Пре пожара Манастир је имао у објектима око 10500 м² корисне површине. Изгорело је 5761 м² или 54,87%.
- 2.4. Уништење духовног и културног наслеђа, иако представља ненадокнадив губитак, на жалост није и једини. Штета услед дејства ватрене стихије има далеко шире размере. Највећи део изгорелих објеката био је у последњих десетак година подвргнут реконструкцији, или је реконструкција била у току, тако да у размере штете индиректно спадају и велика улагања у протеклом периоду. Део објеката који спадају у архитектонско наслеђе у самом манастиру и његовом окружењу, као и покретно наслеђе који нису били непосредно угрожени пожаром, сада су угрожени дејством његових последица. Стање највећег дела те баштине и пре пожара је изискивало рестаураторске интервенције или чак темељну реконструкцију како би се сачувао од пропадања. Након пожара постаје алармантна даља судбина јужног дела манастира који је сада под неупоредиво

већим оптерећењем јер је целокупан живот манастира пресељен на ту страну. Исто се односи и на ризницу са целокупним садржајем, измештену последњих година из матичних просторија, збирку рукописа и друга покретна добра од културног и духовног значаја.

- 2.5. Ватра је прогутала и скоро сва складишта, пекару, књижару и просторије управе Манастира, знатно оштетила инфраструктуру, опрему и средства, уништила многе монашке келије и целокупан простор у коме је био могућ смештај радника и прихват поклоника. Због тога у озбиљне последице пожара можемо сврстати и смањење прихода од поклоника и велике расходе за потребе хитних интервенција, радова и набавке опреме које је манастир првих месеци након пожара углавном сам сносио из ограничених средстава, као и умањење улагања у развој услед преусмеравања средстава са манастирске економије у одржање братства (изузев помоћи појединаца, до јула 2004. значајну помоћ манастир је примио једино од Свештене општине Свете Горе, других светогорских манастира, КеДАК-а и своје Задужбине из Србије).
- 2.6. Стручњаци Центра за заштиту светогорског наслеђа² процењују да је за обнову Светог манастира Хиландара потребан троструки износ средстава од оног који је претпостављен у прелиминарним проценама првих дана након пожара – тј. да је потребно око 30 милиона евра.
- 2.7. Сагледавање последица пожара наводи на закључак да је пожар довео свети манастир Хиландар у незавидан материјални положај и учинио га значајно зависним од спољне помоћи и подршке у циљу обнове, опоравка, али и одржања. За будућност Светог манастира од великог је значаја да што пре уклони овако висок степен зависности и осигура своје одржање.

3. ДОСАДАШЊЕ АКТИВНОСТИ

- 3.1. Активности предузете на хитном отклањању последица пожара и активности на припреми обнове у периоду од пожара до усвајања овог Програма, одвијале су се у складу са краткорочним и прелиминарним циљевима утврђеним на састанку Управе Светог манастира Хиландара и стручњака Републичког завода за заштиту споменика културе 7/9. марта 2004. у Хиландару³:
- нормализација живота у манастиру, и
 - формирање услова за функционално градилиште тј. припреме за почетак радова на обнови изгорелих објеката.
- 3.2. Свештени сабор Светог манастира Хиландара је ради преласка у стање организованог подухвата обнове Хиландара у току реализације ових циљева основао Стручни савет, састављен од угледних српских и јелинских стручњака и одредио задатке које ће извршавати Задужбина Светог манастира Хиландара из Београда. Остваривање краткорочних циљева остварује се кроз појединачне активности и пројекте и траје још увек.

² Центар за заштиту светогорског наслеђа (у даљем тексту КеДАК) је надлежна служба јелинске државе за бригу о наслеђу Свете Горе Атонске.

³ Прилог бр. 1 Програма обнове.

3.3. Низ појединачних активности, посебно у домену инфраструктуре, представљају привремене мере пошто ће трајна решења бити изнађена у склопу ширих планова обнове.

- краткорочно оспособљавање дизела-агрегатске станице за добијање струје, грејног система, водоводне мреже и телефонске централе,
статус: сви задаци су изведени у најкраћем року да задовоље привремене потребе;

3.4. Пројекти обезбеђивања додатних простора и реконструкције имају трајнији карактер и међу краткорочне и прелиминарне циљеве сврстала их је потреба обезбеђивања недостајућег простора за вековни поредак манастирског живота и потребе будућег функционалног градилишта. Те пројекте остварују непосредно Свети манастир и од њега зависне установе и тела (Задужбина и Стручни савет):

- адаптација простора унутар јужног дела манастира ради добијања келија за смештај монаха,
статус: пројекат је још увек у току, мада су поједини простори у потпуности довршени и стављени у употребу;
- реконструкција објекта портарнице са променом намене у привремену гостопријемницу са књижаром,
статус: реконструкција је извршена, а привођење намени је у току;
- формирање радничког насеља изградњом нових објеката и реконструкција постојећих капацитета у смештајни простор за људе, опрему и рад,
статус: најзначајнији послови у радничком насељу су извршени и предстоје извесни завршни радови и опремање;
- реконструкција комплекса сенаре ради обезбеђивања простора за пријем и смештај поклоника и радника
статус: реконструкција првог објекта – сенаре - почела је у фебруару 2005. Очекује се окончање грађевинских радова на целом комплексу до краја 2005.

3.5. Програм пажљивог рашчишћавања рушевина и подупирања оштећених зидова усклађен са принципима заштите наслеђа и стањем непосредне опасности, на основу законске процедуре и сагласности Светог манастира Хиландара, израдио је Центар за заштиту Светогорског наслеђа (КеДАК). Реализација овог програма је практичан услов за извођење радова на реконструкцији изгорелог дела манастира и представља најважнији део краткорочних и прелиминарних циљева. Радови на рашчишћавању почели су три месеца након пожара. КеДАК је у складу са прописаном процедуром ангажовао треће лице као извођача. Међутим, закључно са мајем 2005, више од годину дана од почетка радова на рашчишћавању рушевина, чак и након додатног ангажовања још једног извођача, извршена је тек половина започетог посла. Свети манастир Хиландар је поводом припрема за реализацију последњег пројекта рашчишћавања (Велики конак) званично обавестио КеДАК да, и поред даљне подршке програму рашчишћавања, више није у могућности да се сагласи са 1) утврђеном динамиком радова и 2) додељивањем радова трећим лицима. Рашчишћавање Игуменарије изведено од

стране Светог манастира Хиландара, у целости у складу са свим принципа заштите наслеђа и заштите на раду, потврдило је могућност веће динамике у извршењу задатака без угрожавања безбедносних или конзерваторских стандарда. Манастир је недавно упутио и писмену примедбу на метод подупирања великим и тешким челичним конструкцијама уместо лакшим скелама. Решење са лаком цевастом конструкцијом било би подједнако ефикасно у подупирању, а значајно јефтиније. Оно би омогућило већу динамику у извођењу радова на рашчишћавању и брже приступање реконструкцији објеката.

- 3.6. Активности на конзерваторској заштити оштећеног и угроженог живописа изводили су заједнички стручњаци 10-те Управе за заштиту византијских старина и на позив Светог манастира, стручњаци из Републички завода за заштиту споменика културе из Србије. Пројектовање и постављање заштитних конструкција изнад параклиса Светих Архангела, Светог Николе, апсиде трпезарије, јужног спољног зида параклиса Св. Димитрија и живописа изнад треће улазне капије изведени су од стране Светог манастира.
- 3.7. У активности на заштити наслеђа спадају и радови на довршењу ризнице који су започети пре пожара. Задужбина је осигурала извршење уградње противпровалног и противпожарног система у ризници. Тим који су заједнички организовали Народна библиотека Србије и Републички завод за заштиту споменика Србије на позив Светог манастира је извршио пренос свештених икона и рукописа из привременог депоа у трајни смештај. Пројекат међутим није завршен и Свети манастир очекује његово окончање адекватним обезбеђивањем и постављањем садржаја ризнице.
- 3.8. Преглед укупних досадашњих активности на испуњавању краткорочних и прелиминарних циљева разврстан по носиоцу посла:

а. МАНАСТИР
са својим зависним установама и телима⁴:

Манастир:

1. оспособљена је дизелагрегатска станица за нормално снабдевање манастира електричном енергијом,
2. оспособљена је инсталација за грејање дела Манастира који није горео,
3. оспособљена је водоводна мрежа тако да се водом може снабдевати део Манастира који није горео,
4. обезбеђена је нова телефонска централа и активирани постојеће линије и постављене нове,
5. преуређено је неколико просторија у ризници за привремену смештај Управе манастира,
6. оспособљено је неколико келија преуређењем и реконструкцијом простора који је имао другу намену,
7. завршена је изградња новог мокрог чвора у камбанском пиргу,
8. оспособљен је простор за магацин хране и других дневних потреба,
9. израђена је метална ограда око дела Манастира који је горео⁵,

⁴ Под зависним установама подразумева се Задужбина Светог манастира Хиландара у Београду, а под телима Стручни савет Свештеног сабора Светог манастира Хиландара.

10. изграђена је нова пекара,
11. очишћен од шута објекат "Игуменарија",
12. израђене су заштитне конструкције изнад параклиса Св. Архангела,
13. израђене су заштитне конструкције изнад параклиса Св. Николе,
14. израда заштитне конструкције изнад апсиде трпезарије,
15. израда заштитне конструкције јужног спољног зида параклиса Св. Димитрија,
16. израда заштитне конструкције живописа изнад треће улазне капије,
17. извршена је набавка различите опреме, машина и алата за обраду дрвета и столарску радионицу за метох Каково у циљу опремања за обезбеђивање дрвне грађе и столарије за потребе обнове,
18. извршена је набавка механизације и возила куповином и обезбеђивањем донације за потребе обнове (откупљен је велики кран који је поставило предузеће ангажовано за рашчишћавање од стране КеДАК-а, купљен је путнички комби за превоз од пристаништа до манастира, добијен је трактор-гусеничар као донација и обезбеђен изванредан број половних возила из донације).

Задужбина:

19. извршена је реорганизација особља, програмских активности и програма цивилног служења војног рока у циљу пружања подршке обнови,
20. по налогу Свештеног сабора отворени су рачуни за прикупљање и сабирање средстава помоћи и подршке обнови,
21. успостављена је координација у подршци обнови са Српском првославном црквом, Владом Србије и њеним министарствима, Министарством спољних послова и Амбасадом Јелинске републике у Београду,
22. у оквиру активности манастира на формирању Стручног савета, ангажована су одговарајућа стручна лица као део овог тела Свештеног сабора,
23. извршена је набавка потребне технике за пружање логистичке подршке обнови (набавка рачунара и умрежење објеката),
24. организован је Информативни центар обнове у оквиру кога је покренута интернет презентација "Обнова Хиландара" са свим информацијама везаним за обнову,
25. организован је рад на извршењу одлуке Свештеног сабора о успостављању Хиландарског документационог центра за сабирање целокупне документације и грађе о манастиру, архивирање дигиталних записа рукописног наслеђа, фото-документације и других визуелних записа (у оквиру рада центра организовано прикупљање и превод правне документације о положају Свете Горе и Св. М. Хиландара),
26. покренут је пројекат "Хиландарске интернет странице" са циљем обједињавања рада информативног центра и Хиландарског документационог центра,
27. у оквиру хитног пружања помоћи за отклањање првих последица пожара из преусмерених постојећих средстава финасиран је део првих хитних радова у манастиру,
28. из сабраних средстава извршене су инвестиције у прве радове⁶:
 - у циљу нормализације живота у манастиру адаптација портарнице у гостопријемницу са изградњом новог мокрог чвора и кафе кухиње,
 - у циљу формирања услова за градилиште започета је реконструкција гаража у магацински простор, радионице и над њима изградња смештајног простора за раднике,
 - у циљу обезбеђивања простора за смештај радника и поклоника у току је реконструкција комплекса "Сенара",

⁵ КеДАК је ангажовао најпре једну, а потом и другу приватну фирму за извођење свих радова који су описани под ставкама његових активности.

⁶ Свети манастир Хиландар је вршио набавку целокупног материјала за извођење предметних радова, док је Задужбина обезбедила и финансирала извођење радова.

29. набављен је систем за заштиту од пожара и обезбеђење за ризницу и извршена делимична монтажа,
30. набављена је машина и опрема за обраду стакла за потребе столарске радионице на метоху Каково.

Стручни савет манастира:

31. организовано је прикупљање постојеће техничке документације неопходне за израду пројеката,
32. израђен је оријентациони предрачун потребних средстава за обнову,
33. израђен је пројекат реконструкције две келије у Камбанском пиргу и извршено вођење радова – надзор над реализацијом
34. израђен је пројекат реконструкције портарнице и извршено вођење радова – надзор над реализацијом,
35. израђен је пројекат изградње објекта за смештај радника, магацине и радионице изван комплекса манастира и извршено вођење радова – надзор над реализацијом,
36. израђен је пројекат нове пекаре и извршено вођење радова – надзор над реализацијом,
37. израђен је пројекат реконструкције "ватрогасног дома" и у току је вођење радова – надзор над реализацијом,
38. сачињен је идејни архитектонско-грађевински пројекат за обнову конака из 1814. године,
39. израђени су пројекти конструкција за заштиту од временских услова параклиса Св. Архангела и Св. Николе и извршено вођење радова – надзор над реализацијом
40. изводе се активности на студијама и изради пројеката реконструкције:
 - Великог конака,
 - Белог конака,
 - Арсане и
 - улазног дела са параклисом Св. Николе,
41. формиран је депо извађених нагорелих ствари и извршен инвентар,
42. стручно вођено и надзирано чишћење Игуменарије и дела улаза,
43. урађено је геофизичко испитивање шире локације манастира,
44. припрема се Општи план обнове.

б. КЕДАК⁷:

1. израђен је приступни пут манастирском комплексу са западне стране ради довоза великог крана,
2. постављена су два крана споља уз манастирске зидове тако да покривају читав простор који је горео,
3. постављени су привремени објекти за опслуживање кранова и смештај радника,
4. уз помоћ кранова очишћен је највећи део зидова, димњака и других делова склоних паду, као и сав шут и други невезан материјал од покривача и венаца са круна зидова,
5. изграђена је челична конструкција за осигурање зидова и заштиту објеката Игуменарије, Дохије и Великог конака од временских услова
6. извршен је рад на конструктивном осигурању јужног зида Белог Конака
7. очишћен је од пепела и шута улаз у Манастир, Бели Конак и конак из 1814.

⁷ КеДАК је ангажовао најпре једну, а потом и другу фирму за извођење свих радова који су описани под ставкама његових активности.

В. РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ
СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СРБИЈЕ:

1. извршена је стручна анализа и процена степена оштећења на објектима од већег значаја (параклиси),
2. организовано је прикупљање постојеће документације о Хиландару,
3. извршени су радови на санирању оштећења живописа од пожара и воде, као и осигурање појединих делова живописа који су били пред распадањем,
4. набављена је грађевинска скела намењена подизању заштитних конструкција над објектима изложеним утицају временских услова,
5. извршен је археолошки надзор при рашчишћавању рушевина и састављен је детаљан попис и каталог пронађених артефаката,
6. извршен је премештај садржаја ризнице из привременог депоа у трајни простор ризнице (у сарадњи са Народном библиотеком Србије),
7. започето је геодетско снимање манастирског комплекса.

4. ОБНОВА ХИЛАНДАРА

- 4.1. Овим Програмом обнове успоставља се јединствени подухват под називом "Обнова Хиландара" (даље: Обнова) са главним циљем да се изврши реконструкција оног дела Светог манастира Хиландара који је горео, оствари заштита целокупног угроженог наслеђа, уклоне непосредне и посредне последице и штета које је пожар проузроковао и помогне трајно очување и одржање хиландарског наслеђа заједно са животом, духом и вредностима које Свети манастир Хиландар вековима баштини.

5. ПОДРУЧЈЕ ПОДУХВАТА "ОБНОВА ХИЛАНДАРА"

- 5.1. Подручје деловања подухвата Обнова Хиландара, у ужем смислу је подручје на коме се простире наслеђе и инфраструктура и одвија живот Светог манастира Хиландара. У смислу планирања и остваривања пројеката реконструкције, изградње, заштите наслеђа и инвестирања у циљу одржања, уже подручје деловања сматра се подручјем остваривања главног циља Обнове и конкретно обухвата (према општим приоритетима изложено):
- 5.1.1. простор према северу од морске обале на југ до северних обронака висоравни Прото Неро, на западу од старог пута за Јовањицу све до границе хиландарске земље са земљом Св. м. Есфигмена и Св. м. Зографа на истоку, са целокупним непокретним и покретним наслеђем, пратећом инфраструктуром и економијом,
 - 5.1.2. друго непокретно и покретно наслеђе у оквиру Свете Горе,
 - 5.1.3. метох Арсеница Мило (Каково),
 - 5.1.4. поседе и економије у оквиру Свете Горе,
 - 5.1.5. економије других метоха у Јелинској Републици.
- 5.2. У ширем смислу под подручјем деловања подразумевају се и сви други простори на којима се одвијају активности које учествују или доприносе остваривању главног циља обнове.

6. ПРИНЦИПИ ОБНОВЕ

- 6.1. Свети манастир Хиландар представља интегрисану целину са једне стране осам векова трајања живота Богу посвећене људске заједнице, и са друге стране ризнице велике културе и предања које је изнедрила Црква Христова на Истоку. Последице пожара погодиле су обе половине целовитог идентитета Хиландара – као живог манастира и као духовно-културног споменика. Обнова Хиландара подразумева да већ приликом утврђивања дугорочних циљева Обнове, затим у току разраде и планирања њихове реализације, током пројектовања и извршења пројеката реконструкције и изградње, као и у свим пратећим активностима, нарочита пажња буде посвећена обнављању, неговању и очувању интегритета Светог манастира Хиландара.
- 6.2. Свети манастир Хиландар је, као део целовитог подручја Свете Горе Атонске, 1988. уврштен у листу Светског културног наслеђа у складу са 5 критеријума који су у сагласју са чл. 6.2 Програма. Приликом реализације Обнове и пројеката у њеном саставу, водиће се рачуна да се осигура трајна идентификација Светог манастира Хиландара са суштинским вредностима критеријума за листу Светске културне баштине. У случају Хиландара те вредности препознају се на следећи начин:
- 6.2.1. Свети манастир Хиландар представља ремек дело Богом надахнутог стваралаштва својих Светих ктитора Симеона и Саве и потоњих поколења, када су прелепо окружење творевине Божије украсили јединственом архитектонском целином сазданом у Његову славу. Поврх тога, овај Свети манастир у себи чува не мање вредно стваралаштво других, знаних и незнаних;
 - 6.2.2. Свети манастир Хиландар је извориште и надахнуће у развоју духовно-културне традиције српског народа кроз векове, спајајући је и осигуравајући узајамне утицаје између ње и култура и традиција других народа, али и доприносећи својим утицајем спајању међу другим народима (Русија, Јелада, Бугарска, Румунија);
 - 6.2.3. Свети манастир Хиландар представља типично православно монашко насеље: порту, око ње зидине са пирговима, у средишту издвојену саборну цркву. Његова архитектура је организована према поретку утврђеном у 10. веку: простор за богослужења (црква, параклиси, фијала), простор за живот и боравак (трпезарија, келије, болница, библиотека) и одбрамбене структуре (оружарница, утврђење – куле, зидови и капија). Архитектонски објекти присутни у њему, настали су у различита времена и обележени су византијском традицијом;
 - 6.2.4. Свети манастир Хиландар је, у складу са аскетским идеалом, сачувао традиционалне карактеристике једноставног насеља медитеранске аграрне културе и економије;
 - 6.2.5. Од свог оснивања до данас Свети манастир Хиландар има значајну улогу у духовном животу српског народа, али и других православних народа.
- 6.3. Поредак и правно уређење у коме живи Свети манастир Хиландар пружају легалне гаранције за очување интегритета Светог манастира Хиландара (6.1).

Савремени светогорски положај у оквиру државно-правног поретка Јелинске републике представља континуитет аутономије која траје преко хиљаду година и устројен је са циљем очувања светости овог места. Њега одређују чл. 105 јелинског Устава (1975/86/2001)⁸ и Статут Свете Горе Атонске⁹ који је 1924. усвојен од Дуплог сабора и ратификован од стране Васељенске Патријаршије и јелинског Парламента (законодавни указ бр. 10/16. 9. 1926.). Ови конститутивни документи потврђују најважније право Свете Горе – самосталност у унутрашњој управи и одређују карактеристике њених односа са спољним светом. На њима, као и на другим јелинским законима, заснива се свака активност везана за манастир, па тако и обнова. *У прилогу бр. 3 Програма је документ: "Правни положај Светог манастира Хиландара и обнова" који на шири начин образлаже положај манастира и одговарајуће прописе на којима се заснива Програм.*

7. ЦИЉЕВИ ОБНОВЕ

- 7.1. Испуњењу главног циља Обнове посебно ће допринети активности на испуњењу циљева по следећим областима:
 - 7.1.1. Очување градитељског наслеђа
 - 7.1.2. Очување покретног наслеђа
 - 7.1.3. Имовина и развој манастирске економије
 - 7.1.4. Друштвена одговорност
 - 7.1.5. Добротворство у вези са Програмом обнове
 - 7.1.6. Заштита Божије творевине
 - 7.1.7. Васпитање и образовање
 - 7.1.8. Култура и наука
 - 7.1.9. Издаваштво
 - 7.1.10. Подизање нивоа организованости

- 7.2. Очување градитељског наслеђа – Област прожима целокупан подухват и произилази из карактеристика које означавају Хиландар. Обнова у овој области има да изврши следеће циљеве:
 - 7.2.1. обнова спољашњег изгледа манастира,
 - 7.2.2. искоришћење постојеће документације у циљу реконструкције изгледа манастира споља и изнутра,
 - 7.2.3. складна и сврсисходна прерасподела унутрашњег простора према манастирском типу и општежитељном правилу
 - 7.2.4. употреба савремених материјала ради ојачања конструкције уз поштовање основних принципа очувања градитељског наслеђа,
 - 7.2.5. примена ефикасних система противпожарне заштите,
 - 7.2.6. развој сарадње са стручним службама из Јеладе и Србије у области заштите наслеђа

⁸ "Полуострво Атос, од Велике Вигле и даље, које представља област Свете Горе, у складу са својим старим повлашћеним статусом, је самоуправни део јелинске државе, чија власт над њим остаје нетакнута." (Јеленски устав чл. 105, §1)

⁹ "Детаљну дефиницију светогорског статуса и начина његовог функционисања даје Статут Свете Горе" (Јеленски устав чл. 105, § 3)

- 7.3. Очување покретног наслеђа – Свети манастир Хиландар је велика ризница свештних икона и других богослужбених предмета. Поред тога он баштини и значајан број предмета који представљају културно и фолклорно благо. Околности у којима се манастир нашао после пожара онемогућују адекватну бригу о овом наслеђу и спречавају могућности његове шире презентације.
- 7.3.1. израда пописа
 - 7.3.2. израда картона предмета у хиландарској ризници,
 - 7.3.3. уређење сталне поставке манастирске ризнице,
 - 7.3.4. дигитализација рукописног наслеђа.
- 7.4. Имовина и развој манастирске економије – У интересу обнове Светог манастира Хиландара, а нарочито каснијег одржавања обновљеног, од значаја је унапређење и развој манастирске имовине и економије. Нарочити значај припада манастирској шуми, пошто њена употреба смањује трошкове у набавци материјала и грађе и столарским радовима:
- 7.4.1. попис и укњижење манастирске имовине
 - 7.4.2. унапређење газдовања шумским ресурсима,
 - 7.4.3. развој квалитета и осавремењивање капацитета за обраду дрвета у циљу обезбеђивања грађевинског материјала и опремање објеката,
 - 7.4.4. набавка и редовно одржавање механизације, опреме и возила у функцији подршке остваривању обнове и економском осамостаљивању манастира,
 - 7.4.5. инвестициона улагања у покретање и развој производних делатности (или производње) у циљу економског осамостаљивања манастира.
- 7.5. Друштвена одговорност – У традицији је Хиландара да има значајно место у одржању свезе између јелинског и српског народа и да узвраћа на љубав и бригу које се њему указују, настојећи да допринесе унапређењу и развоју ширег окружења у коме живи:
- 7.5.1. неговање традиције братских односа између српског и јелинског народа кроз сарадњу установа и појединаца две државе,
 - 7.5.2. обезбеђивање људских ресурса из окриља локалне заједнице и отаџбине.
- 7.6. Добротворство у вези са Програмом обнове – Обезбеђивање материјалних средстава није циљ по себи, него само важно средство за остваривање свих циљева Обнове. Међутим, охрабривање добротворства према Обнови и брига о одговорној употреби средстава приложника и донатора, претпоставка је успеха у остваривању Обнове. Због тога се у овој области одређују следећи циљеви:
- 7.6.1. обезбеђивање материјалних средстава у функцији напретка и остварења програма обнове,
 - 7.6.2. осигурање угледа и поверења Светог манастира Хиландара,
 - 7.6.3. осмишљавање и реализација кампање презентације обнове и односа са јавношћу ради промовисања идеје добротворства и приложништва,
 - 7.6.4. израда плана употребе финансијских средстава,
 - 7.6.5. израда правила добротворства.
- 7.7. Заштита Божије творевине – Света Гора Атонска назива се и Вртом Пресвете Богомајке и због тога што је преобилно украшена обиљем прелепе твари и што у домостројењу над том целином и међу собом свештене заједнице бивају

руковођење љубављу према Створитељу и свему што је он подарио. Брига о том сагласју представља задатак у равни очувања наслеђа:

- 7.7.1. примена принципа заштите Божије творевине у току реконструкције и изградње,
- 7.7.2. примена праксе заштите на раду и обезбеђења људских живота и здравља,
- 7.7.3. употреба материјала који не делују штетно на здравље.

7.8. Васпитање и образовање – Осигурање дугорочне бриге за очување хиландарског наслеђа, нарочито као дела укупног народног идентитета и културе, сагласно је са тренутним напорима на спашавању наслеђа. Зато је потребно образовати и васпитавати млађа поколења, али и неговати знање старијих о значају, месту и улози Светог манастира Хиландара и вредностима које Хиландар баштини. Ради остварења тог задатка у овој области одређују се следећи циљеви:

- 7.8.1. остварити сарадњу са министарствима просвете Републике Србије и Републике Српске у проширењу ,
- 7.8.2. организовање изложби и предавања о историји и животу Хиландара и Свете Горе Атонске,
- 7.8.3. израда дечије интернет презентације о манастиру Хиландару.

7.9. Култура и наука – Улагање енергије, времена и средстава у активности културног или научног карактера доприноси престижу Обнове и унапређује остваривање њених циљева, посебно у смислу истраживања и неговања бриге за наслеђе:

- 7.9.1. формирање Хиландарског документационог центра,
- 7.9.2. организовање научних скупова о Хиландару,
- 7.9.3. израда популарне монографије о Хиландару,
- 7.9.4. израда монографске интернет презентације о Хиландару,

7.10. Издаваштво – Издавачки подухвати штампаних и електронских публикација служе представљању Обнове, појединих активности у њеном склопу, обавештавању о начинима за пружање помоћи и изражавању захвалности. Посебан део издавачких активности могућ је у исто време и као праћење извршења других циљева по областима од интереса за Обнову, али и као основа за приходе за остваривање Обнове:

- 7.10.1. израда и одржавање интернет презентације Обнова Хиландара,
- 7.10.2. издавање штампаних публикација које промовишу и представљају обнову Хиландара,
- 7.10.3. издавање публикација ради финансирања обнове.

7.11. Подизање нивоа организованости – Успешно извршење обнове и остваривање свих задатих циљева, значајно зависи од поштовања основног устројства Светог манастира Хиландара, али и даљег развоја организованости ради очувања и унапређења:

- 7.11.1. Подизање нивоа организованости учесника у обнови

8. ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА

- 8.1. Обнова Хиландара, као јединствени подухват; остварује се посредством различитих пројеката, манифестација, акција и других видова активности које представљају или непосредно остваривање главног циља или посредно доприносе извршењу главног циља и Програма обнове.
- 8.2. Ради остваривања главног циља Стручни савет за Обнову израдиће Општи план обнове Светог манастира Хиландара. Општи план треба да садржи решење намене целина и појединих делова, просторне могућности и план развоја за подручје остваривања главног циља обнове из чл. 5.1 тч. 5.1.1. Приликом израде општег плана нарочито ће се водити рачуна о следећим чињеницама:
- 8.2.1. манастир у зидинама, као простор за живот, по типичу Св. Саве, намењен је пре свега монасима и искушеницима,
 - 8.2.2. мирјани, било да се ради о сталним радницима или о грађевинским радницима који су ту привремено, треба да буду смештени ван зидина Манастира,
 - 8.2.3. гости, осим у време великих празника, треба да буду смештени ван зидина Манастира.
 - 8.2.4. Приликом решавања простора у Манастиру односно за решења унутрашњости појединачних објеката, треба имати на уму да је облик организације живота братства општежиће.
- 8.3. Ради остваривања главног циља, Стручни савет за Обнову израдиће План развоја Светог манастира Хиландара који треба да садржи решење за дугорочни економски развој Светог манастира Хиландара и Посебне планове за намене целина и појединих делова, као и просторне могућности за подручје остваривања главног циља обнове из чл. 5.1 тч. 5.1.2. до 5.1.5.
- 8.4. Остварење главног циља извршаваће се кроз инвестиционе пројекте усмерене на заштиту непокретног и покретног наслеђа и развој окружења у циљу обнове и одржања који се припремају на основу Општег плана обнове Светог манастира Хиландара, Посебних планова и Плана развоја.
- 8.5. Инвестициони пројекти односиће се на улагање у објекте, инфраструктуру, опрему, механизацију и производњу у склопу посебних целина како је приказано на Плану инвестиционих пројеката (*У прилогу бр. 4 Програма је документ План инвестиционих пројеката*).
- 8.6. Пројекти, манифестације, акције и друге активности које посредно доприносе извршењу главног циља и Програма обнове реализоваће се на основу програма који предвиђају остваривање циљева из области: Добротворство у вези са Програмом обнове, васпитање и образовање, култура и наука и издаваштво. Ове активности се остварују по правилу на подручју ширег деловања Програма обнове осим у изузецима које одреди Свештени сабор.
- 8.7. Реализацију инвестиционих пројеката спроводи Свети манастир Хиландар.

- 8.8. Подухват "Обнова Хиландара" има свој знак: у квадрат уписану аздију (двоглави орао) златне или тамно жуте боје, какав је на северној парапетној плочи припрате Св. кнеза Лазара са Саборне цркве у Хиландару, приказану на двобојном, загасито црвеном – белом или окер пољу подељеном по хоризонтали кривом линијом са асоцијацијом на развијену заставу. У квадрату испод аздије у белом или окер пољу уписан је текст у првом реду великим словима: ОБНОВА ХИЛАНДАРА; а у другом реду мањим исто великим словима: ОБНОВА СВЕТЕ СРПСКЕ ЦАРСКЕ ЛАВРЕ ХИЛАНДАРА НА СВЕТОЈ ГОРИ АТОНСКОЈ. Знак Обнове укључује и све варијације горњих симбола и друге из основног знака изведене знаке. (*У прилогу бр. 5 Програма је графички приказ знака Обнове*)
- 8.9. Назив подухвата "Обнова Хиландара", знак Обнове и све друге симболе који указују да подухват има благослов и подршку Светог манастира Хиландара слободно употребљавају: Свештени сабор Светог манастира Хиландара, Задужбина и органи Обнове у програмима и активностима којима они управљају на основу Програма обнове и у којима се примењују стандарди и вредности развијени из Програма обнове. Трећа лица могу добити допуштење за употребу знака или његових варијација од Свештеног сабора искључиво за програме и активности који доприносе остваривању Програма обнове, организују се уз примену принципа и стандарда проистеклих из Програма обнове, а Свештени сабор (или Задужбина) имају директан увид у њихову организацију, циљеве и остваривање.

9. НОСИОЦИ ОБНОВЕ

- 9.1. **Свештено братство Светог манастира Хиландара** - по природи ствари изнеће највећи терет последица пожара, као и највећи терет обнове свог Светог манастира. Живот Манастира у целини, као и живот сваког члана ове свештене обитељи, трпи бројне неугодности формирањем градилишта (због губитка простора, због присуства извођача, буке машина и сл.). Поред тога биће неопходно и директно учешће у пословима обнове појединих монаха по разним основама.
- 9.2. **Задужбини Светог манастира Хиландара**, која је од овог Светог манастира основана у Србији и налази се под његовом управом, Сабор је ранијим одлукама доделио послове организовања помоћи, прикупљања средстава за помоћ у отаџбини и друге послове организације радова и подршке потребне за успешно остваривање процеса обнове. Поред тога, Задужбина је добила задатке да организује обавештавање јавности о страдању од пожара, представи планове и напредак обнове, промовише значај манастира Хиландара и приложништво за обнову. На основу Програма обнове Задужбина ће сачинити посебан програм и потребне финансијске планове о којима ће Свештени сабор донети одговарајуће одлуке.
- 9.3. **Стручни савет за обнову Светог манастира Хиландара** је саветодавно и стручно тело установљено одлуком Свештеног Сабора манастира (бр. 3 са 8. редовне седнице од 20. јуна / 3. јула 2004.).

10. У П Р А В Љ А Њ Е О Б Н О В О М

- 10.1. У складу са чл. 9 и 111 Статута Свете Горе Атонске и чл. 28 Унутрашњег правилника Светог манастира Хиландара, а имајући у виду одредбе чл. 13 и 181 Статута Свете Горе Атонске, Свештени сабор стараца Светог манастира Хиландара на челу са игуманом, управљаће Обновом. Свештени сабор именује из свог састава Руководиоца Обнове који је одговоран за остваривање Програма обнове.
- 10.2. Управљајући Обновом Свештени сабор нарочито:
- 10.2.1. усваја Програм обнове и на предлог Извршног одбор за Обнову врши његове измене и допуне,
 - 10.2.2. на предлог Извршног одбора за Обнову усваја Општи план обнове Светог манастира Хиландара, његове измене и допуне као и друге одлуке у вези са начином његовог остваривања,
 - 10.2.3. на предлог Извршног одбора утврђује начин остваривања Програма обнове, Општег плана и пројеката и активности у вези са обновом,
 - 10.2.4. на предлог Извршног одбора одобрава појединачне пројекте и измене у пројектима реконструкције и изградње објеката и упућује их, преко Свештене општине Свете Горе Атонске, КеДАК-у на сагласност,
 - 10.2.5. на предлог Извршног одбора усваја годишњи финансијски план за остваривање Програма обнове и финансијски план инвестиционих пројеката, врши њихове измене и допуне и одобрава ванредне расходе у функцији остваривања Програма обнове или инвестиционих пројеката,
 - 10.2.6. усваја извештаје о реализацији Програма обнове и остваривању расхода Обнове које подноси Извршни одбор,
 - 10.2.7. именује органе Обнове.
- 10.3. Извршни одбор за Обнову је орган који ће у име Свештеног сабора стараца руководити остваривањем Програма обнове. Извршни одбор за Обнову сачињавају: руководилац Обнове, руководилац Стручног савета, представник манастира пред КеДАК-ом и директор Задужбине.
- 10.4. Извршни одбор за Обнову извршава следеће послове:
- 10.4.1. стара се о остваривању Програма обнове и Општег плана обнове Светог манастира Хиландара, као и других одлука Свештеног сабора у вези са пословима обнове,
 - 10.4.2. координира активности носиоца Обнове,
 - 10.4.3. предлаже ангажовање стручних сарадника на обнови,
 - 10.4.4. прати остваривање финансијског плана Обнове,
 - 10.4.5. успоставља ширу организацију рада и усваја процедуре,
 - 10.4.6. подноси извештај Свештеном сабору о остваривању Програма обнове, финансијског плана и току Обнове
- 10.5. Руководилац Обнове председава органима Обнове и непосредно заступа Свештени сабор у њиховом раду и остваривању Програма обнове.

- 10.6. Руководилац Стручног савета координира рад стручњака унутар овог органа и њихово учешће у реализацији појединачних пројеката. Руководилац координира и рад тела са спољним стручним лицима.
- 10.7. Директор Задужбине координира активности на остваривању Програма обнове у ширем подручју деловања (чл. 5.2) и усклађује рад Задужбине у реализацији Програма обнове.
- 10.8. Стручни савет за Обнову је саветодавно и стручно тело Свештеног Сабора манастира. Задаци Стручног савета су:
- 10.8.1. да саветује Свештени сабор и извршни одбор у вези са управљањем, планирањем, организовањем и остваривањем обнове када се ради о стварима струке,
 - 10.8.2. да оквиру своје надлежности (10.8.1) учествује у изради програма обнове, у припреми његове измене и допуне, као и да води надзор над применом стручних стандарда у остваривању програма обнове,
 - 10.8.3. да припреми предлог Општег плана обнове, предлаже и припрема његову измену и допуну и врши надзор над његовим остваривањем,
 - 10.8.4. припрема инвестициони пројекат реконструкције и изградње,
 - 10.8.5. припрема предлог концепције објекта реконструкције и изградње и даје оцену главног пројекта,
 - 10.8.6. формира стручне тимове за израду пројеката и прати њихов рад,
 - 10.8.7. даје процену трошкова обнове,
 - 10.8.8. даје предлог начина реализације реконструкције и изградње.
- 10.9. Стручни савет сачињавају чланови Извршног одбора и стручна лица које именује Свештени сабор из следећих области:
- Заштита споменика
 - Архитектонско пројектовање
 - Пројектовање конструкција (статика)
 - Систем воде и канализације
 - Електро-енергетски извори и мрежа
 - Машинске инсталације
 - Телекомуникационе инсталације
 - Противпожарна заштита
 - Путна инфраструктура
 - Ентеријер
 - Пејсажна Архитектура
 - Економија

11. ФИНАНСИРАЊЕ ОБНОВЕ

- 11.1. Остваривање Обнове финансира се из средстава Светог манастира Хиландара и Задужбине Светог манастира Хиландара која се обезбеђују на следећи начин:
- 11.1.1. донацијама из буџетских средстава и других јавних средстава,
 - 11.1.2. донацијама средстава од помесних цркава,

- 11.1.3. давањима добитног сектора, како у виду донација, тако и у виду спонзорства за одређене пројекте,
- 11.1.4. донацијама, поклонима и прилозима добротворног и невладиног сектора,
- 11.1.5. прилозима и поклонима и другим видовима помоћи физичких лица,
- 11.1.6. приходима оствареним пригодном и добротворном продајом,
- 11.1.7. приходима оствареним продајом манастирских производа.
- 11.2. Средствима Обнове располаже се према Финансијском плану који се доноси на годишњем нивоу и посебним плановима за инвестиционе и друге пројекте који се доносе појединачно. Финансијски план предвиђа потребне приходе и њихове изворе, као и расходе према одговарајућим позицијама. Посебни финансијски планови за инвестиционе и друге пројекте одређују вредност инвестиције или расхода према одговарајућим позицијама и предвиђају могуће изворе прихода за инвестицију у складу са општим финансијским планом.
- 11.3. Средствима управља Свештени сабор, а оперативно располаже Руководилац обнове са Епитропијом (средствима у Јелинској републици) и Задужбина (средствима из Србије). Остваривање Финансијског плана усаглашава и прати Извршни одбор Обнове.
- 11.4. Приликом остваривања инвестиционих пројеката непосредни инвеститор и наручилац могу бити искључиво Свети манастир Хиландар и Задужбина (као правно лице чији је оснивач и којом управља Свештени сабор Свети манастир).
- 11.5. Трећа лица (правна или физичка) могу пружити материјалну и другу помоћ или подршку за обнову и остваривање овог Програма искључиво у виду донације, прилога или поклона (изузев у случају инвестиција које се реализују преко КеДАК-а) или добротворног рада уколико је потребан.

 Игуман, архимандрит Мојсије

 Старац, јеромонах Кирило

 Старац, јеромонах Стефан

 Старац, јеромонах Методије

 Старац, монах Василије

 Старац, монах Макарије

 Старац, јерођакон Серафим

 Старац, јеромонах Јустин